

транспозиція, імпровізація, гра з листа тощо; підвищення рівня музично-теоретичних знань, історичного мислення та слухового досвіду сприйняття європейської музики студентами; удосконалення механізму засвоєння піаністами-виконавцями звукового простору; формування уявлень у студентів про музичну драматургію; здійснення керівництва самостійною роботою студентів, використовуючи спеціальні завдання, які будуть спрямовуватися на розширення художнього світогляду, загального тезаурусу; розроблення та створення в мережі Інтернет спеціалізованого ресурсу для популяризації передових методів підготовки піаністів-виконавців.

Ключові слова: *піаністи-виконавці, підготовка піаністів-виконавців, мистецькі заклади вищої освіти, Китай.*

УДК 378.537.016:78

Хуан Чанхао

Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова

ORCID ID 0000-0003-3115-307X

DOI 10.24139/2312-5993/2020.09/523-531

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття розкриває основні підходи до вокально-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Виокремлено значення системного, компетентнісного та особистісного методологічних підходів із позиції підвищення ефективності вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі музично-виконавської діяльності. Визначено роль вокально-хорової підготовки студентів як процес діалогової взаємодії й гармонійного всебічного музичного, інтелектуального розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, спрямованого на виявлення та розкриття його інтелектуально-творчого потенціалу, на його самореалізацію і самоствердження як учителя мистецтва, хормейстера, виконавця-вокаліста тощо.

Ключові слова: *майбутні вчителі музичного мистецтва, основні підходи, вокально-хорова підготовка, музично-виконавська діяльність, творчий потенціал.*

Постановка проблеми. Стійка тенденція щодо швидкоплинності змін в економічних, освітніх, політичних та екологічних галузях функціонування глобалізованих інформаційних суспільств розвинених країн зумовила стійкість тенденції щодо перманентної появи нових проблем і викликів як для конкретної людини, так і для всього суспільства. Водночас, постійна поява нової проблематики вимагає її розв'язання, що спричиняє активізацію науково-дослідної діяльності та освітньої галузі в цілому.

Тенденція постійних змін торкнулася також системи вищої мистецької освіти загалом і вокально-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів зокрема, що зумовило підвищення наукової уваги до методології наукових досліджень у цій царині, спричинило залучення принципово нових наукових методологічних концепцій, а також розвиток нових поглядів на

застосування традиційних методологічних підходів. У всякому разі застосування як новітніх, так і традиційних методологічних підходів під час аналізу вокально-хорової підготовки студентів музично-педагогічних ЗВО, «...успішне оволодіння методологією і методикою проведення наукового дослідження сприяє розвитку раціонального творчого мислення, оптимальній організації наукової творчості в умовах практичної діяльності» (Зацерковний, 2017, с. 8). Це великою мірою стосується ефективного застосування методологічних підходів у мистецькій освіті.

Аналіз актуальних досліджень. Проблематика щодо значущості методології для результативності наукових досліджень, щодо комплексного та варіативного застосування методологічних підходів для аналізу проблематики мистецького навчання загалом і конкретно вокально-хорової підготовки була розкрита в наукових працях А. Болгарського, О. Єременко, А. Козир, Л. Куненко, Г. Падалки, О. Рудницької, Н. Сегеди, І. Топчієвої, О. Устименко-Косорич, В. Федоришина, О. Хоружої та ін.

Комплексне застосування системного, компетентнісного та особистісного методологічних підходів до аналізу вокально-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, забезпечуючи всебічність цього аналізу, уможливорює водночас визначення специфіки, характерних властивостей та особливостей досліджуваного процесу за рахунок ієрархізації та інтеграції різних освітніх систем та підсистем (системний підхід), безпосереднє врахування особистісних якостей учасників під час вокально-хорової підготовки як творчого суб'єкт-суб'єктного процесу (особистісний підхід), розв'язання завдань якості фахової підготовки щодо формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва (Асаф'єв, 1973), а також забезпечення розвитку рефлексивності мислення студентів (компетентнісний підхід).

Мета статті полягає в розкритті специфічних особливостей підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, визначення сутності та характерних особливостей вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з позицій системного, особистісного та компетентнісного методологічних підходів.

Методи дослідження. Для з'ясування особливостей вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва було використано дослідні теоретичні методи, а саме: аналіз та синтез (логіко-теоретичний, порівняльний, педагогічний) психолого-педагогічного напрямку для розкриття сутності й особливостей системного, компетентнісного та особистісного підходів; моделювання, абстрагування й конкретизація – для

обґрунтування теоретико-практичних основ вокально-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів.

Виклад основного матеріалу. Комплексне застосування методологічних підходів до аналізу вокально-хорової підготовки студентів музично-педагогічних ЗВО уможливорює формування вокально-хорової підготовленості належного рівня, що дозволить суспільству отримати конкурентоспроможних професіоналів у галузі музичної освіти та виховання, розширити спектр наукових знань щодо провадження вокально-хорової роботи в закладах середньої освіти, підготувавши в такий спосіб такий кадровий потенціал учителів музичного мистецтва, який є спроможним до розроблення інноваційних методик у галузі вокально-хорової роботи тощо. Наведені вище позиції засвідчують збереження високого рівня актуальності комплексного застосування системного, особистісного й компетентісного методологічних підходів до аналізу як вокально-хорової підготовки зокрема, так і фахової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів у цілому.

Застосування системного підходу до аналізу вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва дозволяє осмислити її не тільки як сукупність навчальних дисциплін вокально-хорового спрямування, таких як «Хоровий клас», «Постановка голосу», «Хорове диригування» тощо, у якій кожен навчальний курс знаходиться під впливом взаємних причинно-наслідкових зв'язків, а в якості єдності взаємовідносин між елементами означених курсів, які сукупно уможливають виконання основних функцій вокально-хорової підготовки, підпорядкованих формуванню в студентів вокально-хорової підготовленості належного рівня якості.

Словникові формулювання потрактовують поняття «система» (від гр. – ціле, складене з частин) як порядок, обумовлений планомірним, правильним розміщенням частин у визначеному зв'язку (*Суч. словник іншомовних слів*, с. 628), а також як множинність елементів, які знаходяться в таких відношеннях і зв'язках один із одним, які утворюють певну цілісність, єдність (*Энциклопедический словарь*, 1979, с. 1567). Залучення системного підходу до аналізу вокально-хорової підготовки дозволяє визначити її зміст з позицій цілісності (Азарова та Старовойтова, 2013).

Основні засади системного підходу як одного з провідних підходів методології наукових досліджень розроблялися зарубіжними й вітчизняними вченими, починаючи з першої третини ХХ століття і дотепер: Р. Акофом, С. Архангельським, Л. Берталанфі, А. Бергом, В. Беспалько Н. Вінером, С. Гончаренком, М. Дмитрієвим, У. Ешбі, А. Звягіним,

Л. Зоріним, Ф. Корольовим, Н. Кузьміною, Н. Мозговою, Ю. Сокольниковим, Ю. Татур та ін.

Роль і значення системного підходу для музикознавчих, музично-педагогічних наукових досліджень були розкриті у працях А. Козир, Л. Мазеля, В. Медушевського, О. Рудницької, В. Фоміна та ін. Зокрема, Л. Мазель виявляє три основні напрями наукового пізнання, які визначають сутність системного підходу. До цих напрямів належать: психологічно-системний, системно-семіотичний, системно-соціологічний (Мазель, 1974, с. 34).

У контексті аналізу вокально-хорової підготовки психологічно-системний напрям відповідає за «запуск» механізму емоційного самовираження хормейстера, виконавця-вокаліста, учасника хорового колективу під час відтворення музичного матеріалу вокально-хорового твору, а також під час аналітично-дослідницької діяльності, наприклад, під час розроблення анотацій до вокально-хорових творів, а також уможливорює узагальнення висновків методологічного стибу.

Системно-семіотичний напрям системного підходу, розглянутий в аспекті аналізу вокально-хорової підготовки, забезпечує процес музичного сприймання й виконання вокально-хорових творів «у контексті» конкретної епохи створення означених творів, а також виявляє обумовленість засобів музичної виразності специфічною музичною мовою, притаманною тій культурі, до якої той чи інший вокально-хоровий твір належить (Гузій, 2003, с. 25). Контекст аналізу вокально-хорової підготовки дозволяє осмислити системно-соціологічний напрям застосування системного підходу в якості детермінанти, відповідно до якої відбувається врахування певних соціальних умов, конкретних історичних чинників того історичного періоду, у якому вокально-хоровий твір виконується. Залучення системного підходу як однієї з методологічних основ аналізу вокально-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів дозволяє встановити, що вокально-хорова підготовка є одним із найважливіших елементів системи фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, яка також має у своєму складі сукупність взаємопов'язаних елементів, що дозволяє також класифікувати її як складну динамічну систему.

Застосування особистісного підходу до аналізу вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва дозволяє її осмислити в парадигмі реалізації цінностей гуманізму в навчальному процесі, адже в центрі концепції особистісного підходу знаходиться сама особистість людини. С. Гончаренко сформулював своє бачення особистісного підходу

як «...базової ціннісної орієнтації педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожною дитиною і колективом» (Гончаренко, 2011, с. 335).

Історична ретроспектива розвитку особистісного підходу простежуються в гуманному ставленні до навчання та виховання, відображеного в поглядах Конфуція, Ж.Руссо, М.Монтеня та інших мислителів. Виникнувши як протиставлення засадам авторитарного навчання і виховання, що передбачає ставлення до тих, хто навчається, як до об'єктів навчального процесу, особистісний підхід заперечує однотипність змісту та організації педагогічного процесу. У той час, як гуманізм є основою концепції особистісного навчання за науковими розробками Д. Дьюї, ключовою ланкою педагогічних поглядів Л. Толстого, а також таких представників гуманістичної психології, як Р. Берні, А. Комбс, Р. Мей, К. Роджерс та ін. В основі особистісного підходу лежить прагнення враховувати індивідуальні особливості кожної людини. Причому визначальною сутнісною характеристикою особистісного навчання є опора на активність учня.

Осмилення вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в аспекті особистісного підходу дозволяє не просто врахувати аксіологію гуманізму як її ціннісний базис, але й утілити на практиці ідеї особистісно орієнтованої парадигми мистецької освіти з урахуванням сучасного рівня розвитку суспільних і економічних відносин, що є знаковою особливістю модернізації процесу мистецького навчання.

Розгляд науково-теоретичних джерел щодо проблематики особистісного підходу, здійснений С. Гончаренком, І. Зязюном, М. Кашаповим, В. Краєвським, А. Маслоу, В. Сериковим, В. Сухомлинським та ін., дозволяє констатувати про виключну унікальність та цінність кожної конкретної особисті, що є втіленням певної сукупності рис та властивостей, які відрізняють одну людину від іншої, утворюючи систему соціально значущих особливостей, характеризуючи персону як члена суспільства (Зязюн, 2003, с. 53).

У педагогічному аспекті, дотримуючись принципу цілеспрямованості й доцільності педагогічного впливу, застосування особистісного підходу передбачає, у першу чергу, розроблення й упровадження таких педагогічних умов, що сприяють становленню та розвитку творчої особистості студента. Зокрема, залучення цього підходу дозволяє розглядати вокально-хорову підготовку як суб'єкт-суб'єктний процес гармонійного всебічного музичного, інтелектуального розвитку студента, спрямованого на виявлення й розкриття його інтелектуально-творчого

потенціалу, на його самореалізацію та самоствердження як учителя музичного мистецтва, хормейстера, виконавця-вокаліста тощо.

Провадження вокально-хорової підготовки на засадах особистісного підходу, зокрема, під час «Виробничої педагогічної практики з музики» сприяє активізації отримання й засвоєння соціального і професійного досвіду вчителя музики, керівника шкільного хорового колективу, орієнтує на вироблення індивідуального стилю вокально-хорової роботи (Єременко, 2003, с. 45), обумовлює формування готовності до фахового провадження вокально-хорової діяльності, яка здійснює свій вияв у наступному: розвиненості професійного музично-педагогічного світогляду та самосвідомості, притаманних учителям музично-педагогічного профілю; сформованій усвідомленості стійких пізнавальних інтересів та художньо-естетичних потреб, які утворюють установку на фахове провадження вокально-хорової діяльності в закладах середньої освіти; перетворенні ціннісних орієнтацій у галузі вокально-хорового мистецтва на систему художньо-естетичних переконань; здатності до критичного ставлення до рівня власної вокально-хорової підготовленості (Падалка, 2008, с. 67).

Залучення компетентнісного підходу як однієї з провідних методологічних основ аналізу вокально-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів дозволяє встановити, що результатом вокально-хорової підготовки є набуття студентом вокально-хорової компетентності як оптимального пропорційного комплексу фахових і особистісних властивостей учителя музичного мистецтва, який дозволяє досягати якісних результатів у процесі музичного навчання і виховання школярів. Компетентнісний підхід, як методологічний, на думку, В. Пономаренка, «...базується на ... описі в термінах компетентностей» та «...за своєю сутністю є студентоцентрованим» (Пономаренко, 2012, с. 47).

Аналіз психолого-педагогічної літератури вітчизняних і зарубіжних авторів говорить про серйозну увагу до проблеми педагогічного професіоналізму, формування і зростання професійної компетентності вчителя. Так, розгляду ролі вчителя, сенсу і змісту професійної компетентності вчителя присвячені роботи Ю. Азарова, Л. Божович, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, М. Лобанової, Г. Нечаєвої, В. Пономаренка, В. Сластьоніна та ін. Проблематика компетентності вчителя музичного мистецтва, зокрема в галузі вокально-хорової роботи, була висвітлена А. Козир, Л. Куненко, І. Топчієвою, О. Хижною та ін. Здійснений аналіз наукових праць у царині вокально-хорової підготовки дозволяє зазначити, що ключовими елементами вокально-хорової компетентності вчителя

музичного мистецтва є фундаментальні знання щодо побудови голосового апарату людини, гігієни та охорони співацького голосу в контексті вікової психології та фізіології, а також здатність до застосування цих знань у процесі провадження практичної вокально-хорової діяльності.

Отже, залучення компетентнісного підходу до розгляду вокально-хорової підготовки дозволяє визначити вокально-хорову компетентність учителя музичного мистецтва, що здобувається в результаті успішного провадження вокально-хорової підготовки, у якості інтегральної особистісно-фахової характеристики, що віддзеркалює в свідомості фахівця-музиканта знання, уміння й практичний досвід щодо провадження вокально-хорової діяльності в закладах повної середньої освіти (Фулан, 2000). Вокально-хорова компетентність формується на базі сукупності предметних компетенцій під час вивчення таких навчальних курсів, «Хорове диригування», «Хоровий клас», «Хорознавство», «Методика музичного виховання», «Виробнича педагогічна практика з музики», «Постановка голосу» тощо (Козир та Федоришин, 2012, с. 111).

У **висновках** доцільно зазначити, що залучення до розгляду вокально-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів системного, особистісного та компетентнісного підходів уможливило формулювання таких висновків щодо її сутності та характерних особливостей:

- застосування системного підходу дозволяє стверджувати, що вокально-хорова підготовка є важливим елементом фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, маючи, водночас, власну структуру, яка інтегрує низку навчальних курсів, які вивчають хорове диригування, хоровий та сольний спів, теорію і практику викладання музичного мистецтва в загальноосвітніх школах;

- застосування особистісного підходу дозволяє розглядати вокально-хорову підготовку як суб'єкт-суб'єктний процес гармонійного всебічного музичного, інтелектуального розвитку студента, спрямованого на виявлення й розкриття його інтелектуально-творчого потенціалу, на його самореалізацію та самоствердження як учителя музичного мистецтва, хормейстера, виконавця-вокаліста високого рівня кваліфікованості;

- результатом вокально-хорової підготовки є набуття студентами вокально-хорової компетентності як оптимального пропорційного комплексу фахових і особистісних властивостей учителя музичного мистецтва, який дозволяє досягати якісних результатів у процесі музичного навчання і виховання школярів; вокально-хорова компетентність є інтегральною

особистісно-фаховою характеристикою, що віддзеркалює в свідомості фахівця-музиканта знання, уміння й практичний досвід щодо провадження вокально-хорової діяльності в закладах повної середньої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Азарова, Л. Г., Старовойтова, О. Є. (2013). *Українсько-російський та російсько-український словник-довідник вокаліста*. Луганськ: «ЛНУ імені Тараса Шевченка» (Azarova, L. H., Starovoitova, O. Ye. (2013). *Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian vocabulary guide*. Luhansk: Taras Shevchenko L.N.U.).
- Асаф'єв, Б. В. (1973). *Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании*. Л.: Музыка (Asafiev, B. V. (1973). *Selected Articles on Music Education and Education*. L.: Music).
- Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник*. Рівне: Волинські обереги (Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary*. Rivne: Volyn charms).
- Гузій, Н. В. (2003). Креативно-аксіологічні засади інтегративних складових педагогічного професіоналізму. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць*. К.: Вид-во НПУ (Huzii, N. V. (2003). *Creative-axiological principles of integrative components of pedagogical professionalism. Creative personality of the teacher: problems of theory and practice*. K.: Published by Dragomanov NPU).
- Зацерковний, В. І., Тішаєв, І. В., Демидов, В. К. (2017). *Методологія наукових досліджень*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя (Zatserkovnyi, V. I., Tishaiev, I. V., Demidov, V. K. (2017). *Methodology of scientific research*. Nizhyn: NDU named after M. Gogol).
- Єременко, О. В. (2003). *Теорія і методика розвитку музичного сприймання в учнів основної школи*. Суми: Сум. держ. пед. ун-т (Yeremenko, O. V. (2003). *Theory and methods of development of musical perception in primary school students*. Sumy).
- Зязюн, І. А. (2003). *Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи*. К.: КПЕК (Ziaziun, I. A. (2003). *Pedagogy and psychology of vocational education: research results and prospects*. K.: КПЕК).
- Козир, А. В., Федоришин, В. І. (2012). *Вступ до акмеології мистецької освіти: навч.-методичний посібник*. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова (Kozyr, A. V., Fedoryshyn, V. I. (2012). *Introduction to the acmeology of art education: a textbook*. K.: Dragomanov NPU).
- Мазель, Л. А. (1974). *Музыказнание и достижение других наук*. Сов. музыка. (Mazel, L. A. (1974). *Musicology and the achievement of other sciences*. Sov. Music).
- Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)*. К.: Освіта Україна (Padalka, H. M. (2008). *Pedagogy of art (Theory and methods of teaching art disciplines)*. K.: Education Ukraine).
- Пономаренко, В. С. (2012). *Проблеми підготовки компетентних економістів та менеджерів в Україні*. Харків: ВД «ІНЖЕК» (Ponomarenko, V. S. (2012). *Problems of training competent economists and managers in Ukraine*. Kharkiv: VD "INZHEK").
- Сучасний словник іншомовних слів* (2006) / під ред. О.І. Скопненко та ін. Вид-во «Довіра». Словники України (Modern dictionary of foreign words (2006) ed. by O. I. Skopenko et al. Publishing House "Trust". Dictionaries of Ukraine).
- Энциклопедический словарь* (1979) / под ред. А. М. Прохорова. М.: Сов. энциклопедия (Encyclopedic Dictionary (1979) / ed. by A. M. Prokhorov. M.: Sov. encyclopedia).
- Фуллан, М. (2000). *Сили змін: вимірювання глибини освітніх реформ*. Львів: Літопис (Fullan, M. (2000). *The forces of change: measuring the depth of educational reforms*. Lviv: Litopys).

РЕЗЮМЕ

Хуан Чанхао. Основные подходы к вокально-хоровой подготовке будущих учителей музыкального искусства.

Статья раскрывает основные подходы к вокально-хоровой подготовке студентов факультетов искусств педагогических университетов. Выделено значение системного, компетентностного и личностного методологических подходов с позиции повышения эффективности вокально-хоровой подготовки будущих учителей музыкального искусства в процессе музыкально-исполнительской деятельности. Определена роль вокально-хоровой подготовки студентов как процесс диалогового взаимодействия и гармоничного всестороннего музыкального, интеллектуального развития будущего учителя музыкального искусства, направленного на выявление и раскрытие его интеллектуально-творческого потенциала, на его самореализацию и самоутверждение как учителя искусства, хормейстера, исполнителя-вокалиста и т.д.

Ключевые слова: будущие учителя музыкального искусства, основные подходы, вокально-хоровая подготовка, музыкально-исполнительская деятельность, творческий потенциал.

SUMMARY

Huang Changhao. The main approaches to vocal and choral training of future teachers of musical art.

The article reveals the main approaches to vocal and choral training of students of the faculties of arts of pedagogical universities. The importance of systemic, competence-based and personal methodological approaches is highlighted from the standpoint of increasing the effectiveness of vocal and choral training of future teachers of musical art in the process of musical performance. The role of vocal and choral training of students is determined as a process of dialogue interaction and harmonious all-round musical, intellectual development of the future teacher of musical art, aimed at identifying and disclosing his intellectual and creative potential, at his self-realization and self-affirmation as an art teacher, choirmaster, performer-vocalist, etc.

As a result of vocal and choral training, students find vocal and choral competence as an optimal proportional complex of professional and special skills of the teacher of musical art, which allows the achievement of such results in the educational process of music schools and other institutions; vocal-choral competence is an integral characteristics, which is seen in the mirror-image of the specialist-musician's knowledge and practical skills of the vocal and choral performance.

Key words: future teachers of musical art, basic approaches, vocal and choral training, musical performance, creative potential.